

ГЕОПОЛІТИЧНІ КОНСТРУКТИ: INTERMARIUM

Кузь О.М.

*завідувач кафедри міжнародних відносин і політичної філософії Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця,
доктор філософських наук, професор,
м. Харків, Україна*

Протягом останніх років спостерігається певна криза Європейського Союзу, яка торкнулася майже усіх сфер діяльності утворення та його держав: від економічної та соціальної, до політичної та безпекової. Зростання внутрішньої напруги призводить до наростання протиріч і дискусій стосовно вже існуючих європейських інституцій, і, відповідно, до пошуку нових засобів ефективного вирішення кризових ситуацій та «конструювання» нових інструментів протидії потенційним загрозам.

Починаючи з міжнародної фінансової кризи 2008 року та слабких показників економічного зростання багатьох країн Європи за останні роки, соціальної кризи у вигляді проблеми біженців та нелегальних мігрантів, виходу Великобританії зі складу союзу, ЄС страждає від постійних потрясінь, що, логічним чином, призводить до політичної нестабільності в регіоні. Результатом такої політичної кризи стає політична фрагментації європейських країн, що проявляється у піддаванні сумніву ліберально-центристської парадигми та курсу ЄС, посиленні правих та лівих сил, появленню поліфонії думок стосовно загального політичного курсу союзу.

Відправною точкою появи різних ревізійністських поглядів стосовно політики ЄС і його провідних інституцій (таких як Європарламент, ОБСЄ тощо), ефективності діяльності інших міжнародних організацій – ООН та НАТО – стали експансіоністські дії з боку Російської Федерації. Анексія Криму, військове втручання у конфлікт на Донбасі продемонстрували неспроможність ані ЄС з ОБСЄ, ані НАТО з ООН адекватно реагувати на зовнішні безпекові виклики часу. Таке становище викликає сумніви у країн-членів вищезазначених організацій стосовно власної безпеки.

Особливу стурбованість виявили країни Східної Європи, що стоять на захисті східного європейського кордону, а відтак є потенційним об'єктом подальшої російської експансії, що і є квінтесенцією таких побоювань. Країни Балто-Чорноморського простору вже давно не є «об'єктами» політики ЄС,

навпаки, відіграючи свою неабияку роль у функціонування союзу, вони стають не менш важливими акторам ніж «великі гравці» як Франція та Німеччина на «великій шахівниці» Європи [5; 6].

Усвідомлюючи потенційні загрози російської агресії та гібридної війни, існування спільного історичного бекграунду, геостратегічного бачення та спільних геополітичних орієнтирів країни Східної Європи вдаються до «конструювання» та оформлення нових регіональних ініціатив. Крім того, необхідність таких дій підкріплюється перспективами економічної регіональної інтеграції. Такі субрегіональні інтеграційні дії вже втілилися в життя у вигляді таких проєктів, як Бухарестська дев'ятка, Люблінський трикутник, Вишеградська четвірка [4].

На тлі вищезазначених подій у науково та суспільно-політичному дискурсі все частіше стала згадуватися геополітична концепція Міжмор'я, активізувалися наративи стосовно необхідності реалізації у життя проєкту, який зможе об'єднати країни Східної Європи у Балто-Чорноморський стратегічний альянс – у вузьку розумінні ідеї *Intermarium* – або навіть у спільний стратегічний простір між Балтійським, Чорним та Адріатичним морями в більш широкому трактуванні [2; 3; 6].

Концепт Міжмор'я не є новим, нещодавно «сконструйованим». Концепція нараховує вже більше століття, починаючи від ідеї Юзефа Пілсудського стосовно необхідності альянсу «від моря до моря», продовжуючи пізнішими міркуваннями вітчизняних науковців і політиків – М. Міхновського, М. Грушевського, С. Рудницького, Ю. Липи, В. Чорновола та інших. Ідея такого альянсу неодноразово висувалася у пострадянські часи як литовськими і польськими політичними діячами (К. Прунскене, Л. Качинський), так і українськими можновладцями (Л. Кучма, В. Ющенко, Д. Кулеба) та експертами (Є. Магда, Ю. Романенко).

Особливим поштовхом до відродження Міжмор'я та реалізації геополітичного проєкту в сучасності стала промова польського президента Анджея Дуди, який у 2015 році акцентував ідею створення партнерського блоку держав Чорного, Балтійського та Адріатичного морів [1].

Ця заява породила нову хвилю дискусій навколо проєкту Міжмор'я, активізувала увагу науковців та суспільно-політичних діячів до концепції і підґрунтям для логічної тези про те, що такий геополітичний проєкт є актуальним і може бути фактично реалізований у контексті нової геополітичної ситуації регіону.

Нова міжнародно-політична реальність, що втілилася у повномасштабній російсько-українській війні, демонструє безпрецедентне зближення країн Центральної та Східної Європи з Україною.

На фоні офіційного курсу європейської та євроатлантичної інтеграції України, значного посилення польсько-українського й балто-українського партнерства у всіх сферах відносин, а також за наявності спільних стратегічних проблем та орієнтирів країн трьох морів, ідея геополітичного проекту Міжмор'я має усі можливості на відродження у формі створення реального стратегічного альянсу найближчим часом. Такий альянс може стати ефективним засобом підвищення безпекового потенціалу для України, створити сприятливі умови для політичного, економічного, соціального, культурного партнерства країн Міжмор'я, а також посприяти просуванню України на шляху до європейської та євроатлантичної інтеграції.

Список використаних джерел:

1. Анжей Дуда виступає за створення блоку держав від Балтійського до Чорного моря. *Польське радіо*. 05.08.2015. URL: <https://web.archive.org/web/20150808011928/http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/216158> (дата звернення: 10.02.2023).
2. Загребельний І. В. Міжмор'я: (майже) втрачений шанс. Київ: ФОП Халіков, 2019. 418 с.
3. Лукас Е. Уявне Міжмор'я. *Український тиждень*. 2015. № 46 (418). URL: <http://tyzhden.ua/Columns/50/151822> (дата звернення: 10.02.2023).
4. Тодоров І., Тодорова Н. Геополітичний проект Міжмор'я і Російська агресія. *Геополітика України: історія і сучасність*. 2016. № 2 (17). С. 27–40.
5. Boichenko M. I. Intermarium as One of the Future European Image of Ukraine. *Future Human Image*. 2020. Vol. 13. P. 6-13. URL: <https://doi.org/10.29202/fhi/13/1> (Last accessed: 10.02.2023).
6. Chodakiewicz M. J. Intermarium: The Land between the Black and Baltic Seas. New York: Routledge, 2017. 568 p.